

การประยุกต์ลวดลายจากอัตลักษณ์ผ้าทอตีนจกแม่แจ่มเพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอ เชิงวัฒนธรรมประเภทของตกแต่งบ้าน*

Applying patterns from Identity of Jok woven textiles of Mae Jam to design of cultural textile products for home decoration

ใจภักดิ์ บุรพเจตนา (Jaipak Burapajatana)**

บทคัดย่อ

แนวคิดในการวิจัย เป็นการนำคุณค่าความงามจากศิลปหัตถกรรมล้านนา คืออัตลักษณ์ของลวดลายผ้าทอตีนจกแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มาสร้างสรรค์ประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงวัฒนธรรมประเภทของตกแต่งบ้าน โดยพัฒนาให้มีรูปแบบที่ร่วมสมัย เหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน เป็นการนำทฤษฎีวัฒนธรรมมาต่อยอดแนวคิดใหม่ และถ่ายทอดผลการวิจัยในการออกแบบผลิตภัณฑ์สู่สาธารณะเพื่อพัฒนาและส่งเสริมสินค้าตามนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์

กระบวนการวิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 เป็นการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 ใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งทอล้านนาจำนวน 5 ราย เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะ ของลวดลายจากผ้าชิ้นตีนจกแม่แจ่ม จากการศึกษาลักษณะเด่นของลวดลายผ้าชิ้นตีนจกแม่แจ่มที่เป็น อัตลักษณ์และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จำนวน 16 ลาย รูปแบบสำคัญของลาย คือตีนจกแบบลายโคม และตีนจกแบบลายกุ่ม สีส่วนใหญ่ที่ใช้คือสีแดงกับสีเหลือง กลุ่มตัวอย่างที่ 2 ได้แก่ ผู้บริโภคจำนวน 200 คน เพื่อประเมินความต้องการของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ใช้ในการตกแต่งภายในบ้านผลการประเมินจากผู้บริโภค ได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ขั้นตอนที่ 2 คือการออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่นำข้อสรุปจากขั้นตอนที่ 1 มาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบ ผลการออกแบบ คัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้บริโภค จัดทำเป็นต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอ 5 ประเภท ได้แก่ สตุล หมอนอิง โคมไฟ สิ่งทอประดับผนัง และ โม่บาย การออกแบบลวดลายในผลิตภัณฑ์มาจากลักษณะเด่นของผ้าทอตีนจกแม่แจ่ม โดยพัฒนาให้มีรูปแบบที่ร่วมสมัย ด้วยการนำลวดลายดั้งเดิม มาจัดองค์ประกอบให้เป็นโครงสร้างลวดลายใหม่ การลดทอนรายละเอียดและออกแบบลวดลายให้มีเอกภาพ มีความสมดุลที่สัมพันธ์กลมกลืนกัน ด้านการใช้สี ใช้กลุ่มสีที่เป็นลักษณะเด่นของผ้าทอตีนจก และกลุ่มสีที่ผู้บริโภคนิยม โดยจัดวางกลุ่มสีให้มีค่าน้ำหนักอ่อนแก่ทับซ้อนกัน ด้านกรรมวิธีการผลิตลวดลาย ใช้การพิมพ์ด้วยระบบดิจิทัล

* บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่การวิจัยด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงวัฒนธรรม

This article is for publishing research in design of cultural textile products

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการออกแบบแฟชั่นและศิลปะสิ่งทอ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

(Asst. Prof. Dr. Lecturer, Fashion Design and Textile Art, Faculty of Fine and Applied Arts Rajamangala University of Technology Thanyaburi), Email: jaipakb@rmutt.ac.th

ร่วมกับการปักและตกแต่งด้วยวัสดุ นอกจากนี้มีการเพิ่มลักษณะพิเศษให้กับวัสดุ ด้วยการใช้สารนาโนตกแต่งผ้า ได้แก่ สารสะท้อนน้ำ (Water Repellent) สารหน่วงไฟ (Anti Fire) และสารแต่งกลิ่น (Microbeads) เพื่อเพิ่มประโยชน์ใช้สอยให้กับผลิตภัณฑ์

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงวัฒนธรรม ลวดลายผ้าทอตีนจกแม่แจ่ม

Abstract

This research has purpose to take Identity of Tin chok woven of Mae jam which is a Lan na handicraft of Chiangmai province of Thailand to apply into contemporary style for cultural textile products in home decoration. This is a way to promote and develop national products to public according to creative economy from national culture.

The research was carried out in 2 steps by means of quantitative and qualitative analysis. The first step of this research is to survey basic information from 2 groups of samples. The first group of samples are 5 specialists in Lan na woven textiles. Questionnaires were used in order to obtain data from those specialists for analyzing characteristics of Sin tin chok of Mae Jam. Results of the analysis revealed unique characteristics of 16 patterns of Sin tin chok of Mae Jam which have their own identity patterns and geographical indications. Remarkable patterns in those Sin tin chok are Kom and Kum patterns. Most colours in those patterns are red and yellow. The second groups of sample are data from 200 consumers for analyzing the consumers' preference in style of textile products in home decoration. Result of analysis was used as a guideline in creation of sample products. The second steps is to create sample products with created patterns by taking conclusions from the first step as a guideline in designing new sample patterns. Design of sample products which have been selected by specialists and consumers are made. They consists of 5 categories as stool, cushion, lamp, wall art and mobile. The created patterns in sample products reflects unique characteristics from Tin chok woven of Mae jam which were applied into contemporary style. Original patterns were made into new structure patterns by rearranging for their identical, balance and harmonious effect. Colours of the created patterns are derived from original Tin chok woven and preference of consumers. The created patterns are made by digital printing technique combined with embroiling and decorating with other materials. It is the combination of modern technology and art works to beauty of Tin chok woven of Mae Jam. Also, material which used for creation of sample products are applied of nanotechnology by adding with water repellent, anti-fire and microbeads substances to serve usages.

Keywords: Cultural textile products, Patterns from Tin chok woven of Mae jam

บทนำ

จากนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุน แนวทางเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์(Creative Economy) ที่ส่งเสริมการใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นแนวคิดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ บนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม เทคโนโลยี และนวัตกรรมสมัยใหม่โดยมุ่งพัฒนา ทักษะองค์ความรู้ของผู้ประกอบการไทยในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการรูปแบบใหม่ให้มีจุดเด่น และสามารถ ต่อ ยอด ด้วยความคิดและนวัตกรรม รวมทั้งสร้างความได้เปรียบจากความหลากหลายในเอกลักษณ์ของวัฒนธรรม และความเป็นไทย งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงวัฒนธรรมประเภทของตกแต่งบ้าน เนื่องจากปัจจุบันพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีต่อการตกแต่งบ้านที่พักอาศัยในแถบอาเซียนรวมถึงประเทศไทย มีวิถี การดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไป และมีความนิยมในเรื่องของการตกแต่งภายในที่พักอาศัยเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ได้ มีการสนับสนุนจากภาครัฐฯ ให้พัฒนาสินค้าประเภทเคหะสิ่งทอ (Home Textile) ที่มีแนวคิดจากท้องถิ่นหรือ สินค้าวัฒนธรรม (Local Chic) ที่มีการออกแบบสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน และการส่งเสริม การออกแบบด้านสิ่งทอไทยด้วยการสร้างเอกลักษณ์และความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงวัฒนธรรม คือผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากแนวคิด รูปแบบ เทคนิค วิธีการ วัสดุ ฯลฯ จาก พื้นฐานทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี หรือ ภูมิปัญญาพื้นถิ่น โดยเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (cultural industries) และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่เป็นแนวคิดในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าหรือบริการ อุตสาหกรรมวัฒนธรรมหมายถึง การผลิตเชิงศิลป์และสร้างสรรค์ของสินค้า ผลิตภัณฑ์ ผลงานจากศิลปวัฒนธรรม ที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ โดยผลงานสร้างสรรค์เหล่านั้นจะต้องมีศักยภาพในการสร้างความมั่งคั่งและสร้าง รายได้ผ่านการใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมและการผลิตโดยใช้ฐานความรู้ของสินค้าและบริการ ทั้งจากแบบเดิมและแบบร่วมสมัย (สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย, 2552)

จากการศึกษาข้อมูลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะสิ่งทอของล้านนา พบว่าผลิตภัณฑ์สิ่งทอของ ล้านนา มีข้อสรุปดังนี้

การศึกษาเรื่อง **ผ้าทอพื้นเมือง : การสำรวจผู้ผลิตทั่วประเทศ โครงการพัฒนาผ้าทอพื้นเมืองในทุก จังหวัดของประเทศ** ผลการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภาคเหนือพบว่า ผ้าทอแบบจกพบมากในภาคเหนือ เอกลักษณ์หรือลวดลายในการทอสืบทอดมาจากกลุ่มชนในอาณาจักรล้านนา สภาพของปัญหาคือ “การขาด ศักยภาพในการพัฒนา หรือคิดค้นลวดลายใหม่ หรือการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปที่หลากหลายเพื่อสนอง ความต้องการของตลาด” (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544) และจากงานวิจัย เรื่อง **คุณค่าเอกลักษณ์ศิลปกรรม ล้านนากับแนวทางส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม** ได้สรุปผลของ ผลิตภัณฑ์งานศิลปกรรมพื้นถิ่นร่วมสมัยเอกลักษณ์ล้านนาไว้ว่างานประเภทผ้าหรือสิ่งทอเป็นงาน 1 ใน 7 ประเภท ของงานที่แสดงถึงเอกลักษณ์ล้านนา เนื่องจากเป็นงานที่มีความประณีตงดงามพบในเครื่องแต่งกายและสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ ประเด็นสำคัญของการวิจัยคือ “การสนับสนุนแนวทางการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ผลิตภัณฑ์

การส่งเสริมการพัฒนา รูปแบบและออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย เหมาะสม ตลอดจนส่งเสริมด้านการตลาด ” (สุรพล ดำริห์กุล, 2548) นอกจากนี้งานวิจัยเรื่อง **ผ้าทอไทยภาคเหนือเพื่อการพัฒนาสู่สากล** ผลการศึกษาได้ระบุว่า “ภาครัฐเห็นความสำคัญของผ้าทอ และได้ทำการสนับสนุนให้มีการพัฒนาในหลายส่วน ซึ่งสะท้อนให้เห็นความต้องการของผู้บริโภคในเชิงลึก ทั้งในแง่มุมมองของประวัติศาสตร์ การประยุกต์องค์ความรู้ ภูมิปัญญา รากเหง้าแห่งวัฒนธรรมกับความร่วมสมัย นวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เป็นแรงขับให้ผู้บริโภคสนใจผ้าทอไทยภาคเหนือเป็นอย่างดี ทั้งนี้ ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาและต่อยอดผ้าทอไทยภาคเหนือ ที่จะส่งผลในการพัฒนาสู่สากลได้อย่างแท้จริง” (บุญถิ่น อินดาฤทธิ์และคณะ, 2548)

จากข้อมูลสิ่งทอของล้านนาและการส่งเสริมสินค้าที่มีรูปแบบเชิงวัฒนธรรม ตามนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ งานวิจัยนี้ได้เสนอแนวทาง ในการนำคุณค่าความงามของสิ่งทอล้านนา มาพัฒนา รูปแบบเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ต่างไปจากรูปแบบเดิม สามารถผลิตได้จำนวนมาก มีความเหมาะสมทั้งด้านราคาและการนำไปใช้งานกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน

ที่มาและความสำคัญของสิ่งทอล้านนา “ล้านนา” หรือบริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเป็นแหล่งที่มีความเจริญรุ่งเรืองของศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและงดงามด้วยเอกลักษณ์เฉพาะ งานศิลปะสิ่งทอของล้านนา ถือเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศ สิ่งแสดงเอกลักษณ์อันโดดเด่นของสิ่งทอล้านนา คือ ลวดลายต่างๆที่ปรากฏบนผืนผ้าทอที่มีคุณค่าความงาม โดยเฉพาะผ้าทอตีนจกของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ลวดลายของผ้าทอตีนจกแม่แจ่มสะท้อนความเชื่อทางศาสนา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวล้านนามาอย่างยาวนาน นับได้ว่าเป็นงานศิลปหัตถกรรมอันทรงคุณค่า โดยยังคงมีเอกลักษณ์ของความเป็นล้านนา (นุสรา เตียงเกตุ, มปป.) ปัจจุบันลวดลายผ้าทอตีนจกโบราณของแม่แจ่ม ส่วนใหญ่ จะผลิตในรูปแบบของสินค้า Otop หรือสินค้าของชุมชน โดยผลิตเป็นเครื่องใช้และเครื่องแต่งกาย เช่น ผ้าชิ้นลวดลายต่างๆ ที่มีการใช้งานเฉพาะกลุ่ม สินค้ามีราคาค่อนข้างสูง เนื่องจากมีขั้นตอนการผลิตที่ต้องใช้เวลาและทักษะฝีมือในการทอแนวทางในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน จึงควรมีการพัฒนาในวิธีการอื่นๆ ที่สามารถนำความงามของผ้าทอไปประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิม และให้เกิดประโยชน์ในการใช้งานด้านอื่นๆได้ต่อไป

จากประเด็นดังกล่าวแนวคิดในการที่จะออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอล้านนา โดยการนำลวดลายของผ้าทอตีนจกแม่แจ่ม มาประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ประเภทของตกแต่งบ้าน ให้มีรูปแบบที่ทันสมัยและเหมาะสมกับความนิยมในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนางานด้านผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงวัฒนธรรมและร่วมส่งเสริมสินค้าตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบอื่นๆต่อไป

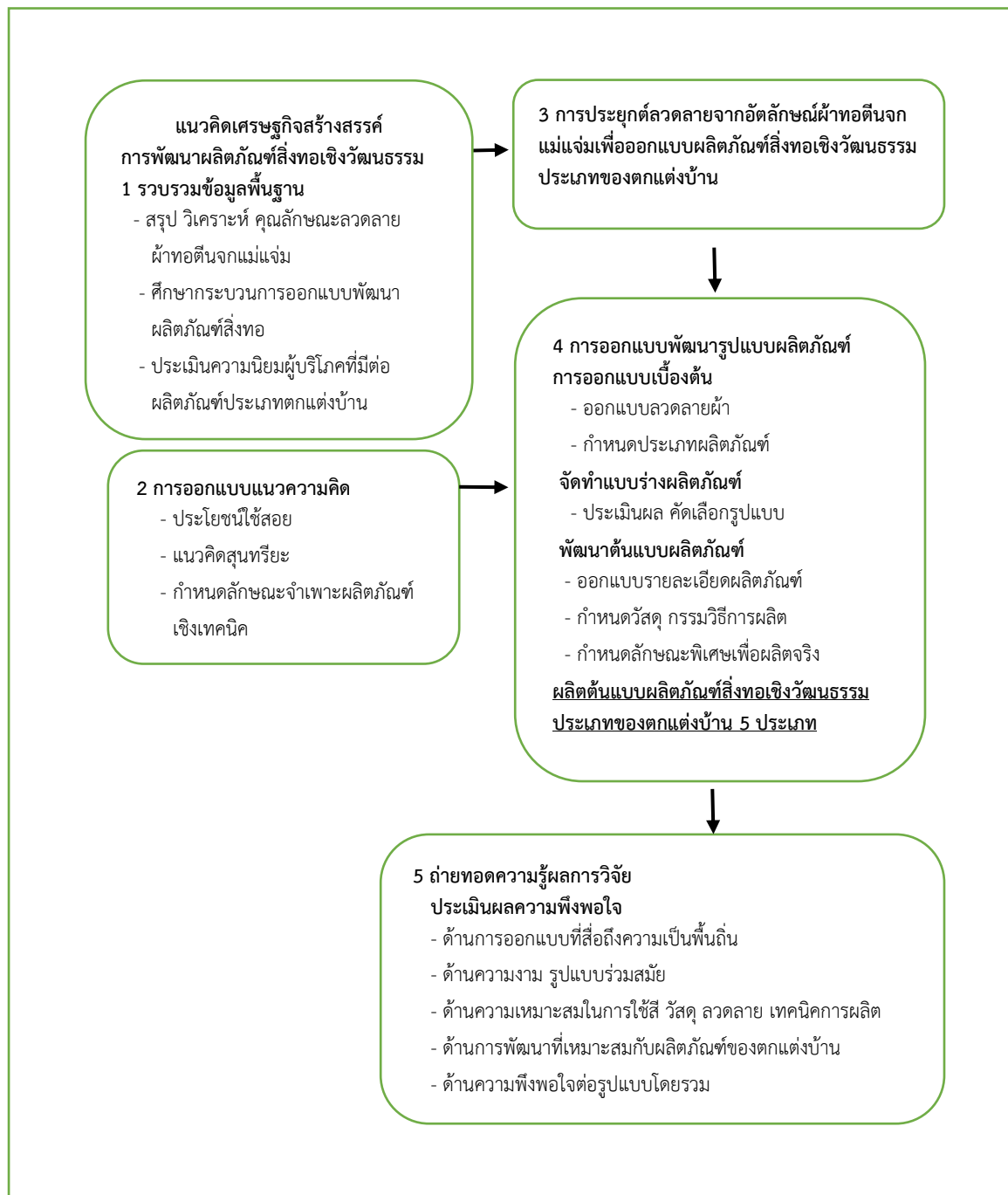
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาคุณลักษณะของลวดลายผ้าทอตีนจกแม่แจ่มเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ
2. ประเมินความต้องการของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ใช้ในการตกแต่งภายใน

บ้าน

3. ออกแบบงานต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงวัฒนธรรมประเภทของตกแต่งภายในบ้าน โดยนำ ลวดลายผ้าทอตีนจกแม่แจ่ม มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตารางที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยนี้ ได้กำหนดเครื่องมือในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประเมินคุณลักษณะของลวดลายผ้าขึ้นตีนจก อำเภอแม่แจ่ม และประเมินความต้องการของผู้บริโภค เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบ

1.1 ประเมินคุณลักษณะของลวดลายผ้าทอตีนจก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งทอล้านนาจำนวน 5 ราย ประกอบด้วยนักวิชาการ ผู้ผลิต ผู้ประกอบการผ้าทอแม่แจ่ม สำหรับประเมินคุณลักษณะเด่นของลวดลายผ้าขึ้นตีนจก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ลวดลาย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสรุปวิเคราะห์คุณลักษณะของผ้าทอแม่แจ่ม ด้านที่มาของลาย ลักษณะเฉพาะ โครงสร้างลายหลัก ลายประกอบ การใช้สี กรรมวิธีการผลิต และวัสดุ ข้อคำถามในการสัมภาษณ์ได้จากการสรุปรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผ้าทอตีนจกแม่แจ่มจากเอกสาร ปฐมภูมิและทุติยภูมิ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

1.2 ประเมินความต้องการของผู้บริโภค ที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ใช้ในการตกแต่งภายในบ้าน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้บริโภคที่สนใจผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทของตกแต่งบ้านจำนวน 200 คน แบ่งเป็นกลุ่มผู้บริโภคในเขตล้านนา จำนวน 100 คน และกลุ่มผู้บริโภคในเขตกรุงเทพฯ จำนวน 100 คน จากแหล่งจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทของตกแต่งบ้าน สำหรับประเมินพฤติกรรมการซื้อสินค้าที่ใช้ในการตกแต่งบ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน คือ แบบสอบถามผู้บริโภค เป็นเรื่องเกี่ยวกับ ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ การสำรวจความต้องการ และความพึงพอใจเกี่ยวกับ รูปแบบผลิตภัณฑ์ ลวดลาย สี สัน วัสดุ ราคา สไตล์การตกแต่งบ้าน ฯลฯ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินผลการออกแบบ และผลการคัดเลือกแบบเพื่อผลิตงานต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงวัฒนธรรมประเภทของตกแต่งภายในบ้าน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอ จำนวน 5 ราย สำหรับประเมินผลการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทของตกแต่งบ้าน และกลุ่มผู้บริโภคจำนวน 200 คน เพื่อคัดเลือกแบบผลิตภัณฑ์ที่นำไปผลิตจริง

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน คือแบบสอบถามเรื่องการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์สิ่งทอสำหรับการคัดเลือกลวดลายและกลุ่มสี และแบบสอบถามเพื่อคัดเลือกรูปแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทของตกแต่งบ้าน การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผล โดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ที่ประเมินผลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และกลุ่มผู้บริโภค โดยมีข้อสรุปตามลำดับดังนี้

1. **คุณลักษณะของลวดลายผ้าทอตีนจกแม่แจ่มประเภทผ้าซิ่น** เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้ดังนี้

- **ด้านที่มาของผ้าทอตีนจกแม่แจ่ม** ผ้าทอตีนจกประเภทผ้าซิ่นที่เป็นเครื่องแต่งกายสตรี ที่มีความโดดเด่น แสดงถึงอัตลักษณ์ของผ้าทอล้านนา โดยลวดลายของผ้าทอตีนจกแม่แจ่มมีแนวคิดที่สื่อถึงความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนา การสร้างลวดลายขึ้นเพื่อเป็นพุทธานุชา ที่มาของลักษณะลวดลายผ้าทอมาจาก รูปแบบเรขาคณิต รูปแบบธรรมชาติจากพืชและสัตว์ รูปแบบที่ทอขึ้นเพื่อเปรียบเทียบกับของใกล้ตัว เช่น ลวดลายที่เป็นชื่อคน หรือชื่อชุมชน หมู่บ้าน เป็นต้น

- **ด้านอัตลักษณ์ของผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม** คือ ลักษณะของตัวซิ่น ที่ประกอบด้วยผ้า 3 ส่วน คือหัวซิ่น ตัวซิ่น และตีนซิ่น ที่ทอเป็นลายจกมีลวดลายที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทั้งหมด 16 ลาย ได้แก่ ลายชั้นสามแฉก ลายกุดขอเบ็ด ลายโคมรูปนก ลายชั้นเสี้ยนสำ ลายชั้นเอวอู ลายเชิงแสนน้อย ลายเชิงแสนหลวง ลายนกกุ่ม ลายนกนอนกุ่ม ลายนาคกุ่ม ลายละกอนกลาง ลายละกอนหลวง ลายละกอนน้อย ลายโคมหัวหมอน ลายหงส์ปล่อย และ ลายหงส์ปี่ ส่วนล่างของลายจกจะมีลายจกที่เรียกว่าลายหางสะเปาและส่วนล่างสุดที่ต่อกับลายจกจะเป็นผ้าทอสีพื้นสีแดง ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นของผ้าซิ่นตีนจก แม่แจ่ม

ภาพที่ 1 ลวดลายผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม ที่มา : ผ้าซิ่นตีนจกกลุ่มหัตถกรรมบ้านท้องผาย อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

ภาพที่ 2 ผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม ที่มา : ผ้าซิ่นตีนจกกลุ่มหัตถกรรมบ้านท้องฟ้าย อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

- ด้านลวดลายและการใช้สี ลายที่เป็นลักษณะเด่นมี 2 แบบ คือ

1. ลวดลายตีนจกแบบลายโคม เป็นลายหลักที่มีในผ้าทอตีนจกแม่แจ่มเป็นส่วนใหญ่ ลายโคมมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน อยู่ตรงกลางของผ้าโดยทอติดต่อกันเต็มความกว้างของผ้า ลวดลายที่อยู่ในลายโคมที่นิยม ประกอบด้วยลายนกหรือลายหงส์แบบต่างๆ และลายซัน มีลายประกอบอยู่ด้านบนและล่างของลายโคม คือ ลายห้องนก ที่ประกอบด้วยลายขอไล่และลายน้ำตัน ส่วนล่างสุดของผ้าคือลาย หางสะเปา

ภาพที่ 3 ลวดลายผ้าทอตีนจกแบบลายโคม ที่มา : ผ้าซิ่นตีนจกกลุ่มหัตถกรรมบ้านท้องฟ้าย อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

2. ลวดลายตีนจกแบบลายกุ่ม เป็นลายสีเหลี่ยมขนมเปียกปูนลายเดี่ยวที่ทอต่อเนื่องตลอดผืนโดยไม่มีลายประกอบอื่นๆ ทั้งส่วนล่างหรือบนของลาย ลายทั้ง 2 แบบ คือลายโคมและลายกุ่มจะมีชื่อลายต่างๆ กันไป การใช้สีในลวดลายผ้าทอ สีส่วนใหญ่ที่ใช้ คือ สีแดง กับ สีเหลือง และมีสีประกอบอื่นๆ เช่น สีน้ำเงิน เขียว ชมพู ขาว ดำ เป็นต้น

ภาพที่ 4 ลวดลายผ้าทอตีนจกแบบลายกุ่ม ที่มา : ผ้าขึ้นตีนจกกลุ่มหัตถกรรมบ้านท้อผาย อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

- **ด้านกรรมวิธีการผลิตลวดลายและวัสดุ** กรรมวิธีการผลิตลวดลายใช้วิธีการทอเทคนิคจกแบบดั้งเดิม จกเป็นการทอผ้าโดยการเพิ่มเส้นด้ายพิเศษในเส้นพุ่ง ใช้การจกด้วยขนเม่น ไม้ หรือนิ้วมือ ให้เกิดเป็นลายเฉพาะในส่วนที่ต้องการ ผ้าลายจกมีความละเอียดประณีต งดงามด้วยลวดลายและสีที่สลับซับซ้อนของการทอ ปัจจุบันการทอจกมีการปรับขนาดและลดความละเอียดของลวดลายลง เพื่อลดเวลาในการผลิตและการใช้สีที่อ่อนลงตามความชอบของลูกค้า วัสดุที่ใช้ในการทอ ตามแบบดั้งเดิมจะใช้เส้นฝ้ายเข็นมือ (ปั่นมือ) ปัจจุบันผู้ผลิตส่วนใหญ่ใช้เส้นฝ้ายที่ผลิตสำเร็จจากโรงงาน

- **ด้านคำแนะนำในการอนุรักษ์และพัฒนาผ้าทอตีนจกแม่แจ่มให้ใช้ประโยชน์ได้ในปัจจุบัน**

ข้อสรุปจากผู้เชี่ยวชาญในส่วนของการพัฒนา คือ การปรับปรุงแบบให้เข้ากับบรรณนิยมนของคนในปัจจุบัน โดยนำความงามของผ้าทอแม่แจ่มมาใช้ประโยชน์ เช่น ลวดลาย สี วัสดุ หรืออื่นๆ มาประยุกต์ใช้กับการผลิตที่ง่ายและใช้งานได้สะดวกขึ้น การใช้เทคโนโลยีช่วยในการผลิต การนำไปใช้ออกแบบเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภค และการใช้วิธีการทางการตลาดเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการผลิตและจำหน่าย

2. **การประเมินความต้องการของผู้บริโภค** จากการประเมินพฤติกรรมกลุ่มผู้บริโภค ด้านผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทของตกแต่งบ้าน จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 200 คน สรุปได้ดังนี้

ข้อมูลด้านจิตพิสัยของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทของตกแต่งบ้าน

- **ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทของตกแต่งบ้านที่นิยม** คือ รูปแบบผสมผสานระหว่างแนวนิยมแบบพื้นถิ่นของผ้าทอแม่แจ่ม กับรูปแบบสมัยใหม่ รูปทรงของผลิตภัณฑ์ที่นิยม คือ รูปทรงเรขาคณิตและสไตล์ในการตกแต่งบ้าน คือ สไตล์ร่วมสมัย ผสมผสานสไตล์แบบพื้นถิ่นกับแนวนิยมโดยทั่วไปในปัจจุบัน

- **ด้านประเภทผลิตภัณฑ์ของที่ตกแต่งบ้านที่นิยม** 3 อันดับแรก คือ หมอนอิง โคมไฟ สตูล ในราคา ประมาณ 500 – 5,000 บาท (ขึ้นอยู่กับประเภทและขนาดของผลิตภัณฑ์)

- **ด้านวัสดุหรือชนิดของผ้าที่นิยม** คือ ผ้าเส้นใยสังเคราะห์ ที่มีคุณสมบัติแข็งแรง ทำความสะอาดง่าย ผิวสัมผัสของผ้าที่ใช้ทำผลิตภัณฑ์สิ่งทอ คือ นุ่ม ลื่นสัมผัสสบาย และเทคนิคการผลิตผ้า คือ การพิมพ์ และการตกแต่งเพิ่มเติมให้ทีมงานฝีมือร่วมอยู่ด้วย

ด้านลวดลายผ้าที่ใช้กับผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรมที่นิยม คือ ลวดลายผสมผสานแบบดั้งเดิมกับสร้างสรรค์ใหม่ และกลุ่มสีโดยรวมของผลิตภัณฑ์มี 2 แบบ คือ กลุ่มสีกลมกลืน ให้ความรู้สึกหรูหรา และเรียบง่ายอ่อนหวาน และกลุ่มสีตัดกันให้ความรู้สึก รื่นเริง สดใส สนุกสนาน

ข้อมูลด้านความพึงพอใจของผู้บริโภค ที่นำมาพิจารณาเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงวัฒนธรรมประเภทของตกแต่งบ้าน ผู้บริโภคส่วนใหญ่พิจารณาเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีความประณีตงดงาม มากที่สุด $\bar{X} = 4.86$ S.D. = 0.24 รองลงมาคือ โทนสี /กลุ่มสี $\bar{X} = 4.85$ S.D. = 0.25 ประโยชน์ใช้สอยและการดูแลรักษา $\bar{X} = 4.82$ S.D. = 0.29 ราคา $\bar{X} = 4.82$ S.D. = 0.29 คุณภาพของผลิตภัณฑ์ $\bar{X} = 4.81$ S.D. = 0.31 ลวดลายผ้า $\bar{X} = 4.81$ S.D. = 0.31 สรุปค่าเฉลี่ยภาพรวมในการพิจารณาเลือกซื้อคือ 4.77 อยู่ในระดับสูงมากที่สุดส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.36

3. การออกแบบพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ เป็นการนำข้อสรุปคุณลักษณะเด่นของผ้าทอแม่แจ่ม และจากผลการประเมินพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ใช้ตกแต่งภายในบ้าน นำไปสู่การออกแบบที่สามารถผลิตในระบบกึ่งอุตสาหกรรม โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การออกแบบลวดลายผ้า จากผ้าทอตีนจกที่เป็นเอกลักษณ์ 16 ลาย การออกแบบใช้ 2 แนวทาง คือ การใช้ลวดลายและกลุ่มสีแบบดั้งเดิม ที่เป็นลักษณะเด่นของผ้าทอตีนจก ได้แก่ สีแดง สีเหลือง และการประยุกต์ลายเดิมนำมาจัดวางองค์ประกอบใหม่ ใช้กลุ่มสีที่ผู้บริโภคนิยม คือกลุ่มสีกลมกลืน และกลุ่มสีตัดกัน นำไปออกแบบเป็นลายต้นแบบจำนวน 18 ลาย คัดเลือกเพื่อผลิตเป็นผืนผ้าจำนวน 3 ลาย

2. จัดทำตัวอย่าง การออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทของตกแต่งบ้าน 5 ประเภท ด้วยการกำหนดแบบร่าง รวมจำนวน 50 แบบ โดยใช้ข้อกำหนดจากการสรุปวิเคราะห์ความต้องการผู้บริโภคในประเด็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ ความนิยมซื้อประเภทของผลิตภัณฑ์ วัสดุ เทคนิคการผลิต ลวดลาย กลุ่มสี และสไตล์การตกแต่งบ้าน นำแบบร่างมาคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสิ่งทอให้เหลือจำนวน 25 แบบ

3. จากแบบร่างจำนวน 25 แบบนำมาออกแบบเป็นแบบจำลองผลิตภัณฑ์ 3 มิติ ให้ผู้บริโภค คัดเลือกรูปแบบที่ชอบมากที่สุดจำนวน 5 รูปแบบ นำผลการคัดเลือกมากำหนดลักษณะพิเศษจำเพาะเชิงเทคนิค เพื่อนำไปผลิตจริง

ตารางที่ 2 ตัวอย่างการคัดเลือกลวดลายและการผลิตเป็นผืนผ้า

ลวดลายและกลุ่มสีแบบพื้นถิ่น		
		
ลวดลายประยุกต์ และใช้กลุ่มสีใหม่		
		
ใช้สีเด่นของผ้าตีนจก คือสีเหลือง สีแดง กลุ่มสีกลมกลืน	กลุ่มสีสดใส ตัดกัน	กลุ่มสีสดใส ตัดกัน
ผลิตเป็นผืนผ้า		
		
เทคนิคการพิมพ์ดิจิทัล- ผ้าซา ตินซ์เชส	เทคนิคการพิมพ์ดิจิทัล- ผ้าไหม ซาติน	เทคนิคการพิมพ์ดิจิทัล- ผ้า เลื่อม

ตารางที่ 3 ผลการคัดเลือกรูปแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทของตกแต่งบ้าน รูปแบบเชิงวัฒนธรรมจากแบบจำลอง 3D รูปแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอ 5 ประเภท รวม 25 รูปแบบ

 <p>1.สตูลทรงกลม : ลายพิมพ์ -ตกแต่งด้วยเชือกถัก</p>	 <p>2.สตูลทรงกลม : ลายพิมพ์-ตกแต่ง ด้วยการใช้สี เส้นด้ายพันสาน ทับกัน</p>	 <p>3.สตูลทรงกลม : ผ้าพิมพ์ -ตกแต่งด้วยการ ทับซ้อนผ้า</p>	 <p>4.สตูลทรงห้าเหลี่ยม : ลายพิมพ์-ตกแต่ง ด้วยการตัดต่อลาย ผ้า</p>	 <p>★ 5.สตูลทรงห้าเหลี่ยม : ลายพิมพ์-ตกแต่ง ด้วยการปักเดินเส้น</p>
 <p>1.หมอนอิงทรงสี่เหลี่ยม : ลายพิมพ์-กั้นขอบด้านข้าง</p>	 <p>★ 2.หมอนอิงทรงสามเหลี่ยม : ลายพิมพ์-ปักตัดเวค</p>	 <p>★ 3.หมอนอิงทรงกลม: ลายพิมพ์-ปักตัดเวค</p>	 <p>★ 4.หมอนอิงทรงห้าเหลี่ยม : ลายพิมพ์-ปักลายเดินเส้น</p>	 <p>5.หมอนอิงทรงสี่เหลี่ยม : ลายพิมพ์จัดวางสีใบเดินเส้น</p>
 <p>1.โคมไฟทรงกลม : ลายพิมพ์จัดวาง3ชั้น</p>	 <p>★ 2.โคมไฟทรงกระบอกสูง : ลายพิมพ์ปักตกแต่งลาย</p>	 <p>3.โคมไฟทรงปิรามิด : ลายพิมพ์ประกอบโครงเหล็ก</p>	 <p>4.โคมไฟทรงสี่เหลี่ยม: ลายพิมพ์- ตกแต่งด้วยการถักเส้นด้าย</p>	 <p>5.โคมไฟทรงเหลี่ยมเพชร : ลายพิมพ์</p>
 <p>1.Wall Art สี่เหลี่ยม : ลาย</p>	 <p>2.Wall Art ทรงกลม : ลาย</p>	 <p>★ 3.Wall Art สี่เหลี่ยม3ชั้น : ลายพิมพ์ - ปัก</p>	 <p>4.Wall Art สี่เหลี่ยม4ชั้น: ลาย</p>	 <p>5.Wall Art สี่เหลี่ยม :</p>

พิมพ์ – ตัดต่อผ้า	พิมพ์ – ปักตกแต่ง	ตกแต่ง	พิมพ์ – ตัดต่อ -ทับ ซ้อนผ้า	ลายพิมพ์-การทับ ซ้อนผ้า
 <p>1.โมบายผ้าโครง สามเหลี่ยม: ลาย พิมพ์- ตกแต่งด้วย เส้นด้าย ลูกปัด</p>	 <p>2.โมบายผ้า สี่เหลี่ยมและ สามเหลี่ยม: ลาย พิมพ์ – ตกแต่ง ด้วยเส้นด้าย ลูกปัด</p>	 <p>3.โมบายผ้า สี่เหลี่ยมข้าวหลาม ตัด: ลายพิมพ์ – ตกแต่งด้วย เส้นด้าย ลูกปัด</p>	 <p>4.โมบายผ้าวงกลม: ลายพิมพ์ – ตกแต่ง ด้วยเส้นด้าย ลูกปัด</p>	 <p>5.โมบายผ้า สามเหลี่ยม : ลาย พิมพ์ – ตกแต่งด้วย เส้นด้าย ลูกปัด</p>

การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์

การออกแบบรายละเอียดผลิตภัณฑ์ และการผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 5 ประเภท

1. วัสดุหลัก ที่เลือกใช้คือ ผ้าใยสังเคราะห์ ได้แก่ กลุ่มผ้าซาตินสังเคราะห์ และวัสดุรองได้แก่กลุ่มผ้าที่มีพื้นผิวพิเศษ ได้แก่ ผ้าปกเลื่อม ผ้ากำมะหยี่ ผ้าที่มีผิวสัมผัสเหมือนผ้าทอ และวัสดุสำหรับปักตกแต่งให้เกิดลวดลาย ได้แก่ เส้นด้ายฝ้าย เส้นด้ายไหม เลื่อม ลูกปัด

2. กรรมวิธีการผลิตลวดลาย ใช้การพิมพ์ด้วยระบบดิจิทัล ประมาณร้อยละ 70 ร่วมกับการปักให้เกิดลวดลาย และการตกแต่งด้วยวัสดุ เช่น เส้นด้ายสีต่างๆ ลูกปัด เลื่อม ประมาณร้อยละ 30 เพื่อเพิ่มความโดดเด่น และความประณีตสวยงามที่ผสมผสานการผลิตด้วยกรรมวิธีสมัยใหม่และงานฝีมือเข้าด้วยกัน

ตารางที่ 4 ผลงานต้นแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงวัฒนธรรมประเภทของตกแต่งบ้าน

รูปแบบผลิตภัณฑ์/ลวดลาย	รายละเอียดผลิตภัณฑ์
<p>1.ผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทสตูล (STOOL)</p> 	<p>สตูลทรงห้าเหลี่ยม</p> <ul style="list-style-type: none"> - วัสดุ ผ้าซาตินดัชเชส เทคนิค ผ้าพิมพ์ดิจิทัล - ตกแต่งด้วยการปักเดินเส้นขอบด้านข้าง 2 ด้าน และด้านล่าง 1 ด้าน ใช้ด้ายปักสี เหลือง แดง ส้ม - ขนาด 58x48 เซนติเมตร

<p>2.ผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทหมอนอิง (CUSHION)</p> 	<p>หมอนอิงทรงห้าเหลี่ยม ทรงกลม ทรงสามเหลี่ยม</p> <ul style="list-style-type: none"> - วัสดุ ผ้าไหมซาติน ผ้ากำมะหยี่สีแดง เทคนิค ผ้าพิมพ์ดิจิทัล - ทรงห้าเหลี่ยม ปักลายด้านล่างโดยประยุกต์จาก ลายหางสะเปา - ทรงสามเหลี่ยมปักเวกรอบใบหมอน - ทรงกลมปักตกแต่งด้วยด้ายลูกปัดไม้หลากสี พู่ห้อย - ขนาด 53x42x5 / 41x41x8 / 41x41x8 เซนติเมตร
<p>รูปแบบผลิตภัณฑ์/ลวดลาย</p>	<p>รายละเอียดผลิตภัณฑ์</p>
<p>3. ผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทโคมไฟ (LAMP)</p> 	<p>โคมไฟทรงกระบอกสูง</p> <ul style="list-style-type: none"> - วัสดุ ผ้าไหมซาติน เทคนิค ผ้าพิมพ์ดิจิทัล - ด้านหน้าของโคมไฟจับจีบผ้าเลียนแบบการนุ่งผ้าซิ่น - ตกแต่งด้วยการปักลายด้านล่างโดยประยุกต์จาก ลายหางสะเปาที่มีอยู่ในผ้าทอตีนจกแม่แจ่มใช้ ด้ายปักสี เหลือง แดง ส้ม น้ำตาล เทา - ตกแต่งด้วยการปักเลื่อมแบบป้องอ้อยสีเงิน - ขนาด 22x120 เซนติเมตร

**4. ผลิตภัณฑ์ประเภทสิ่งทอประดับผนัง
(WALL ART)**

สิ่งทอประดับผนังสี่เหลี่ยม 3 ชั้น

- การจัดวางใช้แนวคิดจากลักษณะของตัวจีน ประกอบด้วยผ้า 3 ส่วนคือ หัวจีน ตัวจีน และตีนจีน
- ส่วนของตีนจีนมีพู่ห้อยสื่อถึงลายหางสะเปาที่มีอยู่ในผ้าทอตีนจกแม่แจ่ม
- วัสดุ ชั้นที่ 1 ผ้าเลื่อม ชั้นที่ 2 ผ้าฝ้ายสังเคราะห์ พื้นผิวแบบผ้า
- ทอ ชั้นที่ 3 ผ้าเลื่อมและผ้าไหมซาติน
- ปักตกแต่งด้วยเส้นฝ้าย เลื่อม ลูกปัดไม้ พู่ห้อย
- ผ้าพิมพ์ดิจิทัลลวดลายฟองน้ำด้านใน เพื่อเพิ่มมิติให้กับชิ้นงาน
- ขนาด 71x20 / 71x71 / 71x30 เซนติเมตร

5. ผลิตภัณฑ์สิ่งทอประเภทโอบาย (MOBAY)

โอบายโครงทรงสามเหลี่ยม ผ้าสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด

- วัสดุ ผ้าไหมซาติน ผ้าเลื่อม เทคนิค ผ้าพิมพ์ดิจิทัล
- โครงสร้างโอบายด้านบนเป็นโครงสร้างสามเหลี่ยมแต่ละด้าน
- พันด้วยเส้นด้ายสี เหลือง ส้ม แดง
- ตัวโอบายผ้าเป็นรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด มี 4 ขนาดเย็บประกบ
- เป็น 2 ด้านและ 4 ด้าน นำมาร้อยต่อกัน และผูกติดทั้ง 3 ด้านของโครงสามเหลี่ยม
- ตกแต่งด้วยการปักคัตเวค ลูกปัดไม้ เส้นด้ายฝ้ายหลากสี
- ขนาด 46x95 เซนติเมตร

การถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน

ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัย ถ่ายทอดความรู้และเผยแพร่ผลการวิจัยสู่ชุมชนให้แก่ ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้สนใจด้านงานผลิตภัณฑ์สิ่งทอ โดยจัดการอบรมที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ระหว่างวันที่ 26- 27 พฤษภาคม 2558 สรุปผลการประเมินความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในทุกด้านในระดับมากที่สุด ความทันสมัย มีค่าเฉลี่ย 4.87 รองลงมาคือ การใช้วัสดุ สี ลวดลายเหมาะสมกับความนิยมในปัจจุบัน ค่าเฉลี่ย 4.83 และรูปแบบสื่อถึงงานผ้าทอแบบพื้นถิ่นของแม่แจ่ม ค่าเฉลี่ย 4.80 โดยมีความพึงพอใจในภาพรวม ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.73

อภิปรายผล

การอภิปรายผล ใช้หลักการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดของ พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง (2550: 21) ที่ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ แนวความคิดด้านประโยชน์ใช้สอย แนวความคิดด้านสุนทรียะและแนวความคิดด้านการกำหนดลักษณะจำเพาะเชิงเทคนิค โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. **แนวความคิดด้านประโยชน์ใช้สอย** มีการเลือกใช้วัสดุหลักในการผลิตคือการใช้เส้นใยสังเคราะห์และเทคนิคการผลิตลวดลายผ้า คือการพิมพ์ด้วยระบบดิจิทัล ทั้งนี้เนื่องจากเส้นใยสังเคราะห์ที่เลือกใช้ได้แก่กลุ่มผ้าไหมซาติน เป็นกลุ่มผ้าที่มีความสวยงาม มีผิวสัมผัสลื่นเป็นเงา นุ่ม ให้ความรู้สึกหรูหราทำความสะดวกง่ายและราคาไม่สูง ซึ่งตรงกับความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งเหมาะสมกับการนำไปใช้กับเทคนิคการผลิตลวดลายคือการใช้ระบบดิจิทัล เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งทอล้านนา ในประเด็นการพัฒนาผ้าทอตีนจกแม่แจ่ม คือ การนำความงามของผ้าทอแม่แจ่มให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมกับการใช้งานในปัจจุบันมาประยุกต์ใช้กับการผลิตที่ง่ายและใช้งานได้สะดวกขึ้นการนำไปใช้ในการออกแบบเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และการใช้เทคโนโลยีช่วยในการผลิต ที่มีความเหมาะสมกับการใช้งานได้จริงในปัจจุบัน

2. **แนวความคิดด้านสุนทรียะ** เป็นการนำเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าความงามมาใช้ในการออกแบบคือการสร้างสรรค์งาน ที่เกิดจากความงามของลวดลายผ้าทอจากภูมิปัญญาพื้นถิ่น สิ่งเหล่านี้มีคุณค่าในตัวเองมีการออกแบบให้ตอบสนองด้านความงามที่มองเห็นจากรูปลักษณ์ภายนอก ประกอบด้วยรูปแบบผลิตภัณฑ์ลวดลายและสีสันทของผลิตภัณฑ์ทั้ง 5 ประเภท ที่แสดงออกถึงลักษณะเด่นของสิ่งทอล้านนาผสมผสานกับรูปแบบร่วมสมัย จุดเด่นของงานคือการประยุกต์ลวดลายผ้าทอตีนจกแม่แจ่มแบบดั้งเดิม นำมาจัดองค์ประกอบให้เป็นโครงสร้างลวดลายใหม่ การลดรายละเอียดบางส่วนของการจัดวางกลุ่มสีให้มีค่าน้ำหนักอ่อนแก่ทับซ้อนกัน การออกแบบตัวลายให้มี ขนาด สัดส่วน ช่วงจังหวะ และบริเวณว่างให้มีเอกภาพ ความสมดุล ที่สัมพันธ์กลมกลืนกัน ด้านการใช้สี ใช้กลุ่มสีที่เป็นลักษณะเด่นของผ้าทอตีนจกได้แก่ สีแดง เหลือง และกลุ่มสีที่ผู้บริโภคนิยมคือกลุ่มสีกลมกลืน ที่ให้ความรู้สึกหรูหรา อ่อนหวาน และ กลุ่มสีตัดกันที่ให้ความรู้สึก สดใส รื่นเริง สนุกสนาน

การนำลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ ของผ้าทอตีนจกแม่แจ่มมาออกแบบ เป็นการนำเอาสิ่งที่มีคุณค่าของสิ่งทอล้านนามาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดของ ประเสริฐ ศิลรัตน์ (2538: 216) ในด้านคุณค่าประโยชน์ของลาย คือสร้างลวดลายให้เกิดคุณค่าทางด้านต่างๆ เช่น คุณค่าด้านความงาม การสร้างสรรค์ใหม่ให้เกิดความสวยงามแปลกตา คุณค่าของลวดลายที่แสดงถึงความเป็นเชื้อชาติ วัฒนธรรม ยุคสมัย การสื่อ

ความหมายที่เป็นลักษณะเฉพาะของสังคม และการใช้ลวดลายถ่ายทอดอารยธรรมทางปัญญา ซึ่งลักษณะของผลงานต้นแบบผลิตภัณฑ์ในงานวิจัยนี้ได้แสดงลวดลายที่สื่อถึงแนวคิดดังกล่าวเป็นการนำเรื่องของความงามทางสุนทรียศาสตร์มาใช้ในการออกแบบเพื่อให้ผู้บริโภคได้สัมผัสคุณค่าความงามจากผลงานดังกล่าว

3. แนวความคิดด้านการกำหนดลักษณะจำเพาะเชิงเทคนิค เป็นส่วนสำคัญในการสรุปผลที่นำไปสู่กระบวนการผลิตงานต้นแบบ โดยมีการกำหนดรายละเอียดในส่วนต่างๆ ดังนี้

- ประเภทของผลิตภัณฑ์ ออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีผ้าเป็นส่วนประกอบหลัก สำหรับใช้ในการตกแต่งภายในบ้าน รูปแบบของผลิตภัณฑ์ได้นำรูปทรงเรขาคณิตมาใช้ในการออกแบบ ได้แก่ สตุรูปทรงห้าเหลี่ยม หมอนอิง รูปทรงกลม รูปทรงสามเหลี่ยม และรูปทรงห้าเหลี่ยม โคมไฟรูปทรงกระบอกสูง สิ่งทอประดับผนังรูปทรงสี่เหลี่ยมจัดวางต่อเนื่อง 3 ชั้น และโมบายมีโครงสร้างจากรูปทรงสามเหลี่ยม การออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบดังกล่าว มีความเหมาะสมกับการนำไปใช้กับสไตล์ในการตกแต่งบ้าน คือ สไตล์ร่วมสมัยที่ผสมผสานรูปแบบงานดั้งเดิมกับแนวโน้มโดยทั่วไปในปัจจุบัน ด้วยรูปแบบ วัสดุ ลวดลาย และสีสันทันสมัยที่ทางแนวโดมากเกินไป ซึ่งเป็นไปตามข้อสรุปที่ได้จากความนิยมของผู้บริโภค

- กรรมวิธีการผลิตลวดลาย ใช้ 2 วิธีร่วมกัน คือ 1. การพิมพ์ด้วยระบบดิจิทัล ประมาณ 70% ของชิ้นงาน เหตุผลที่ใช้การผลิตด้วยวิธีการพิมพ์นี้เนื่องจากเป็นวิธีการพิมพ์ที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถเก็บรายละเอียดของการพิมพ์ลายให้ได้ลวดลายและสีสันทันตามที่ต้องการ มีความละเอียดคมชัด ผลิตได้สะดวก รวดเร็ว ราคาไม่สูง ซึ่งจุดเด่นเหล่านี้จะทำให้ไม่มีข้อจำกัดในการออกแบบและการผลิต 2. การใช้ลักษณะที่เป็นงานฝีมือคือการปักตกแต่งให้เกิดลวดลาย และการตกแต่งด้วยวัสดุต่างๆ เช่น เส้นด้ายสีต่างๆ ลูกปัด เลื่อม ประมาณ 30% ของชิ้นงาน เพื่อเพิ่มความโดดเด่น และความประณีตสวยงามที่ผสมผสานการผลิตด้วยกรรมวิธีสมัยใหม่และงานฝีมือเข้าด้วยกัน ในส่วนของการปักลวดลายได้นำรูปแบบของลายทางสะเปาที่เป็นลักษณะเด่นส่วนหนึ่งที่อยู่ด้านล่างของลวดลายผ้าทอตีนจกแม่แจ่มทุกผืน มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบลายปักที่มีอยู่ในส่วนล่างของผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ส่วนล่างของโคมไฟ และหมอนอิงรูปทรงห้าเหลี่ยม การออกแบบในลักษณะดังกล่าวให้ความรู้สึกว่าเป็นงานออกแบบสิ่งทอที่ประยุกต์มาจากงานฝีมือที่มาจากรูปแบบสิ่งทอพื้นถิ่น ผลงานที่ได้ ทำให้งานมีความโดดเด่น และแตกต่างจากผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ใช้ในการตกแต่งภายในที่มีจำหน่ายทั่วไป

- ผลิตภัณฑ์มีการตกแต่งผ้าด้วยสารนาโน ได้แก่ สารสะท้อนน้ำ (Water Repellent) มีคุณสมบัติป้องกันไม่ให้น้ำซึมเข้าสู่เนื้อผ้าไม่สกปรกจากของเหลวที่หกใส่ สารหน่วงไฟ (Anti Fire) มีคุณสมบัติป้องกันไม่ให้ไฟลามที่เนื้อผ้า และสามารถดับไฟได้อย่างรวดเร็ว ช่วยปกป้องอันตรายจากไฟไหม้ได้ และการใช้สารแต่งกลิ่น (Microbeads) ช่วยทำให้ผลิตภัณฑ์มีกลิ่นหอมของสมุนไพรไทย ทั้งนี้เพื่อเพิ่มลักษณะพิเศษในการใช้งานความสะอาดในการดูแลรักษาผลิตภัณฑ์ และความน่าสนใจในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ให้กับผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอ และผลการสรุปวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลคุณลักษณะของผ้าทอแม่แจ่ม ข้อมูลความนิยมผู้บริโภคในด้านต่างๆ ที่ได้จากการวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์เชิงวิชาการ และประโยชน์เชิงพาณิชย์ ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาแนวคิดในออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอ

เชิงวัฒนธรรม ให้กับผู้สนใจ หรือผู้ประกอบการประเภทสิ่งทอเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบอื่นๆ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมสินค้าตามนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อไป

2. ผลงานการประยุกต์ลวดลายจากอัตลักษณ์ผ้าทอตีนจกแม่แจ่ม ที่นำมาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอเชิงวัฒนธรรมประเภทของตกแต่งบ้านที่ได้จากงานวิจัยนี้ สามารถนำไปพัฒนาเพื่อผลิตเป็นสินค้าเชิงพาณิชย์ในระบบอุตสาหกรรมได้ ซึ่งเป็นอีกทางเลือกสำหรับผู้บริโภคที่นิยมสินค้าที่มีรูปแบบเชิงวัฒนธรรม

3. การใช้นวัตกรรมการผลิตที่สามารถผลิตได้จำนวนมาก รวดเร็ว ราคาไม่สูง ทำให้มีผลต่อราคาโดยรวมของผลิตภัณฑ์ และการใช้สารนาโนเพิ่มลักษณะพิเศษให้กับวัสดุ ที่มีประโยชน์ใช้สอยเพิ่มขึ้นเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในด้านรูปแบบและประโยชน์ใช้สอยให้เหมาะสมกับภาวะปัจจุบัน สามารถนำไปใช้กับกลุ่มผู้บริโภคในวงกว้างได้มากขึ้น เป็นการพัฒนางานด้านผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่นำคุณค่าความงามจากภูมิปัญญาพื้นถิ่นมาประยุกต์ให้มีความสะดวกในการใช้งานได้จริงในปัจจุบัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และติดตามผลการดำเนินงานจากสถาบันวิจัยและพัฒนา และคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กำจร สุนพงษ์ศรี. (2555). “สุนทรียศาสตร์.” กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จรรย์ดา จันท์แจ่ม อภิชาติ ใจอารีย์ วีรฉัตร สุปัญญา. (2557). “แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ้าจกสู่เยาวชนของชุมชน ชาวไท-ยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี”วารสารวิชาการVeridian E-Journal ปีที่ 7,ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม) : 159-174.

จรีวรรณ จันพลา วลี สงสูงค์ เพ็ญสินี กิจคำและสุรรัตน์ วงศ์สมิง.(2559).“การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์”วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ปีที่ 9, ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) : 89-90.

ทรงศักดิ์ ปรารงค์วัฒนากุล , แพทรีเซีย ซีสมแมน. (2530). “ผ้าล้านนา ยวน ลื้อ ลาว.” โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์ พรินตติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

นุสรดา เตียงเกตุ. (ม.ป.ป.). “ลายจกแม่แจ่ม.” พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: โฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา.

บุญถิ่น อินดาฤทธิ์และคณะ. (2548). งานวิจัยเรื่อง “ผ้าทอไทยภาคเหนือเพื่อการพัฒนาสู่สากล”. ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (รายงานวิจัย).

ประเสริฐ ศีลรัตน์นา. (2538). “การออกแบบลวดลาย.” กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินตติ้ง เฮ้าส์.: 216.

พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง. (2550). “การออกแบบและพัฒนาแฟชั่นและมัณฑนภัณฑ์” โครงการเผยแพร่วิชาการ ลำดับที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาควิชาานฤมิตศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2544). “โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศ. ผ้าทอพื้นเมือง”.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.: 21.

สุรพล ดำริห์กุล. (2548). “คุณค่าเอกลักษณ์ศิลปกรรมล้านนากับแนวทางส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”. (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม.

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. (2552). “อุตสาหกรรมวัฒนธรรม/อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ คืออะไร”.

Online. <http://www.ocac.go.th>. 12 ตุลาคม 2557.

ณธายุ ตีบจันทร์. (2558). “แนวทางการเชื่อมโยงสินค้าโอท็อปเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา”วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ปีที่8, ฉบับที่2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) : 1855.